

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

**2024/6--SON
ILOVA TO'PLAM**

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

A.M.Maxmutaliyev	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kuch jismoniy sifati va uni tarbiyalash uslublari	111
G.S.Sidiqova	
Hozirgi kun jismoniy madaniyat yo'riqchilarining klassifikatsiyasi	118
X.X.Xaydaraliyev	
O'quv mashg'ulotlari davomida talabalarda vatanparvarlik fazilatlarini rivojlantirish metodikasini takomillshatirish	123
R.A.Hamroqulov	
Salomatlik testi talab va me'yorlarini topshirish bo'yicha mashg'ulotlarni tashkillash	128
E.I.Allomov	
Maktab o'quvchilari harakat faoliyatining yoshga xos me'yorlari	134
T.A.Eshimov	
Kasb - hunar maktablari o'quvchilarining jismoniy rivojlanish va jismoniy tayyorgarligi ko'rsatkichlari tahlili	141
Sh.M.Robilova	
O'quvchi-qizlarni oilaviy hayotga tayyorlash samaradorligi	147
Q.M.Xakimov	
Yosh voleybolchilarda jismoniy ish qobiliyati va uning funksional komponentlarini shakllantirish masalalari	150
Sh.V.Djalalov	
O'rta yoshdagi qizlarda egiluvchanlikni rivojlantirish metodikasi (5–9-sinflar) jismoniy tayyorgarlikning tabaqalashtirilgan tizim asosida	155
X.M.Sotvaldiyeva	
Ingliz tili darslarida og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantirish usullari	159
S.I.Quziyev	
Ingliz tilini o'qitishda smart ta'lim texnologiyalari orqali virtual turizmni takomillashtirishning pedagogik usullari	162
N.K.Ergasheva	
Methodology and outcomes of english language teaching	168
M.Axmedova	
Maxsus yo'nalish talabalarining eshitish ko'nikmalarini rivojlantirishda autentik materiallarning roli	172
G.Astonova	
Germaniyada ta'lim tizimini boshqarishning hududiy xususiyatlari	176
G.R.Astonova, M.M.Kaharova	
Germaniya va O'zbekiston ta'lim tizimida o'xshash va farqli jihatlar	179
N.A.Abduvaliyeva, U.Sh.Abduvoxidova	
Nutq o'stirishning metodik usullari	183
M.S.Ro'ziboyeva	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida bag'rikenglik dunyoqarashini tarbiyalash: nazariy va amaliy yondashuvlar	188
N.N.Nabiyeva	
Triz texnologiyasi vositasida ta'lim oluvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantirish mazmun va mohiyati	193
D.I.Asqarova	
Oliy ta'lim tizimidagi islohotlar yangicha yondashuvlar	197
D.T.Yuldasheva	
Maktabgacha yoshdagi bolalar kognitiv faoliyatini rivojlantirishda neyropedagogikaning imkoniyatlari	202
Y.A.Mirzaboyev	
Nostandart masalalar orqali bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida matematik kompetentlikni rivojlantirish metodikasi	206
R.Sh.Sharofutdinova	
Ko'zi ojiz o'quvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantirishning pedagogik-psixologik, ijtimoiy xususiyatlari	210

UO'K:621.85-519

GERMANIYADA TA'LIM TIZIMINI BOSHQARISHNING HUDUDIIY XUSUSIYATLARI

ОСОБЕННОСТИ РЕГИОНАЛЬНОГО УПРАВЛЕНИЯ СИСТЕМОЙ ОБРАЗОВАНИЯ В ГЕРМАНИИ

REGIONAL CHARACTERISTICS OF EDUCATION SYSTEM MANAGEMENT IN GERMANY

G.Astonova

Farg'ona davlat universiteti, o'qituvchi

Annotatsiya

Maqolada Germaniyaning ta'lim tizimi xususiyatlari tahlil qilinadi. Germaniya ta'lim tizimi federativ tuzilishga ega bo'lib, mamlakatning har bir federativ yerining (Bundesländer) o'ziga xos ta'lim siyosati va boshqaruv tizimi mavjud. Maqola federal tuzilmadagi hududiy xususiyatlar va ularning ta'lim boshqaruviga qanday ta'sir qilishini o'rganiladi. Germaniyaning 16 federal yerida ta'lim tizimi qanday boshqariladi, va bu hududiy boshqaruvning o'ziga xosliklari qanday samarali va adolatli ta'limni ta'minlaydi. Bu tizimning asosiy xususiyatlari, yuridik va pedagogik jihatlari, o'qitish va ta'lim muassasalarini boshqarish usullari, shuningdek, ta'limning ijtimoiy, madaniy va iqtisodiy omillar bilan bog'lanish darajasi ko'rib chiqiladi. Hududiy boshqaruvning an'anaviy va zamonaviy aspektlari, markazlashgan va decentralizatsiyalashgan boshqaruvni taqqoslash keltiriladi. Maqolada ta'limda innovatsiyalar, o'qituvchilarni malaka oshirish va ta'lim dasturlaridagi farqlanishlar hamda bu farqlarning ijtimoiy va madaniy oqibatlari haqida batafsil ma'lumot beriladi. Germaniyada ta'lim boshqaruvi tizimining muvaffaqiyatli tomonlari va uning hududiy farqlari, ta'lim sohasidagi innovatsiyalar, shuningdek, global ta'lim tendentsiyalarining ta'siri haqida xulosa qiladi.

Аннотация

В статье анализируются особенности образовательной системы Германии. Образовательная система Германии имеет федеративную структуру, и каждая из 16 федеральных земель имеет свою собственную образовательную политику и систему управления. В статье рассматривается, как региональные особенности и их влияние на управление образованием в Германии, а также то, как система управления в разных федеральных землях влияет на обеспечение эффективного и справедливого образования. Основные характеристики этой системы, юридические и педагогические аспекты, методы управления учебными заведениями, а также степень связи образования с социальными, культурными и экономическими факторами. Сравниваются традиционные и современные аспекты регионального управления, централизованное и децентрализованное управление. В статье подробно рассматриваются инновации в образовании, повышение квалификации учителей, различия в образовательных программах и их социальные и культурные последствия. Делается вывод о успешных аспектах системы управления образованием в Германии, региональных различиях, инновациях в образовании и влиянии глобальных образовательных тенденций.

Abstract

The article analyzes the characteristics of the education system in Germany. Germany's education system has a federal structure, with each of the country's 16 federal states (Bundesländer) having its own education policy and governance system. The article explores how regional characteristics and their influence on education management are shaped, and how the educational system is governed in these federal states. It also examines how this regional governance ensures effective and equitable education. The article covers the main features of the system, its legal and pedagogical aspects, methods of managing educational institutions, as well as the degree to which education is connected with social, cultural, and economic factors. It compares traditional and modern aspects of regional governance, as well as centralized and decentralized governance. The article provides detailed information about innovations in education, teacher training and professional development, differences in educational curricula, and the social and cultural implications of these differences. Finally, the article concludes with an assessment of the successful aspects of the education governance system in Germany, regional disparities, innovations in education, and the impact of global educational trends.

Kalit so'zlar: Germaniya, ta'lim tizimi, federalizm, hududiy boshqaruv, decentralizatsiya, ta'lim innovatsiyalari, ijtimoiy madaniyat

Ключевые слова: Германия, система образования, федерализм, региональное управление, децентрализация, образовательные инновации, социальная культура

Key words: Germany, education system, federalism, regional governance, decentralization, educational innovations, social culture.

Kirish

Germaniya ta'lim tizimi o'zining federal tuzilmasi bilan ajralib turadi. Har bir federal yer, o'zining mustaqil ta'lim siyosati, dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirishga mas'uldir. Federal hukumatning roli asosan umumiy standartlarni belgilash va ta'lim sohasida asosiy siyosatlarni shakllantirishdan iboratdir. Shuning uchun Germaniyada ta'lim tizimining boshqaruv shakli hududiy farqlarga, iqtisodiy va ijtimoiy sharoitlarga qarab sezilarli darajada o'zgaradi.

Adabiyatlarni tahlili va tadqiqot metodologiyasi

Germaniyaning federal tizimi ta'lim boshqaruvida muhim o'rin tutadi. Har bir federal yer o'zining ta'lim tizimi uchun maxsus qonunlar va qarorlar qabul qiladi, shu bilan birga, bu yerlarning o'ziga xos ehtiyojlari va resurslariga mos keladigan ta'lim siyosatini amalga oshiradi. Federalizm tamoyili ta'lim sohasidagi decentralizatsiyaning eng yaxshi namunasidir. Shuningdek, federal boshqaruv ta'limdagi markaziy siyosatni belgilaydi, ammo bu siyosatni amalga oshirishda hududlar o'rtasida katta farqlar mavjud. Germaniya ta'lim tizimida markazlashgan va decentralizatsiyalashgan boshqaruvning uyg'unligi mavjud. Federal hukumat ta'lim sohasida umumiy qoidalar, ta'lim standartlarini belgilaydi, lekin o'qituvchilarni tayyorlash, dasturlarni ishlab chiqish va o'qish jarayonini boshqarish hududiy hukumatlarga topshirilgan. Shu bilan birga, bu hududiy boshqaruv tizimi ta'limda adolat va samaradorlikni ta'minlashda o'zining tomonlariga ega.

Germaniya federal yerlaridagi ta'lim tizimining farqlanishi, har bir hududning o'ziga xos madaniy, ijtimoiy va iqtisodiy sharoitlariga mos ravishda ta'limni tashkil qilishda o'z ifodasini topadi. Misol uchun, Bavyeriya va Baden-Vyurtemberg kabi hududlarda ta'lim tizimi kuchli va mukammallikka intilayotgan standartlarga ega. Boshqa hududlarda esa, masalan, Shimoliy Reyn-Vestfaliya va Berlinda ta'lim tizimi ko'proq ijtimoiy integratsiya va texnologik infrastrukturani rivojlantirishga qaratilgan. Germaniyada ta'lim tizimi boshqaruvining hududiy xususiyatlarini tadqiq qilishda ko'plab ilmiy manbalar, jumladan, Germaniya Federativ Respublikasi Konstitutsiyasi, "Kultusministerkonferenz" hujjatlari va turli mintaqaviy ta'lim tizimlari bo'yicha statistik ma'lumotlar asos sifatida foydalanildi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Germaniyada ta'lim tizimini boshqarishning hududiy xususiyatlari bo'yicha olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, mamlakatning federal tuzilishi ta'lim siyosatini shakllantirish va amalga oshirishda muhim rol o'ynaydi. Har bir federal yer (Bundesland) ta'lim siyosati, dasturlar va standartlarni belgilashda keng avtonomiyaga ega, bu esa hududiy farqlarni keltirib chiqaradi.

1. **Federal tuzilmaning ahamiyati:** Federal boshqaruv tizimining ta'lim siyosatiga ta'siri haqida keng qamrovli ilmiy tadqiqotlar mavjud. Ushbu manbalar federal darajadagi umumiy yo'nalishlar va mintaqaviy o'ziga xosliklar o'rtasidagi muvozanatni tahlil qilishga yordam berdi.

2. **Hududiy tafovutlar:** Tadqiqotlarda turli federal yerlarning iqtisodiy, ijtimoiy va demografik xususiyatlariga asoslangan holda ta'lim tizimining qamrovi va sifati bo'yicha farqlar ko'rsatib o'tilgan.

3. **Innovatsion yondashuvlar:** Raqamli ta'lim texnologiyalarini joriy etish tajribasiga bag'ishlangan ilmiy ishlar Germaniya ta'lim tizimining zamonaviy rivojlanish yo'nalishlarini yoritishga xizmat qildi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Germaniyada ta'lim tizimi boshqaruvining hududiy xususiyatlari mamlakatning umumiy ta'lim siyosatini boyitadi va mintaqaviy muammolarni hal qilish uchun moslashuvchan yondashuvni ta'minlaydi. Shunga qaramay, mavjud hududiy farqlarni kamaytirish va barcha hududlarda ta'lim sifatini yaxshilash bo'yicha qo'shimcha choralar ko'rish zarur. Kelgusida ta'lim tizimini yanada muvozanatli va samarali qilish uchun federal va hududiy boshqaruv organlari o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, madaniy va ijtimoiy kontekstni inobatga olgan holda, innovatsiyalarni keng joriy etish va moliyaviy resurslarni adolatli taqsimlash orqali ta'lim imkoniyatlarini kengaytirish maqsadga muvofiqdir.

Hududiy boshqaruv ta'lim tizimida o'qituvchilarning malakasini oshirish, ularni yangi metodlarni o'rganishga yo'naltirish va ularning ta'lim jarayonida samarali ishtirokini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Germaniya o'qituvchilarini tayyorlash tizimi har bir hududning ijtimoiy talablari va ehtiyojlariga mos ravishda shakllantirilgan. O'qituvchilarni malaka oshirish kurslari, seminarlar va innovatsion o'quv metodlaridan foydalanish o'quvchilarning muvaffaqiyatiga bevosita ta'sir qiladi. Germaniyada ta'lim tizimi hududiy boshqaruvning ijtimoiy barqarorlikka ta'sirini o'rganish, ta'limda tenglikni va ijtimoiy integratsiyani ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Federal tizimda hududlar o'rtasidagi farqlanishlar, ba'zi hududlarda iqtisodiy yuksalish yoki madaniy farqlarni keltirib

chiqarishi mumkin. Bu farqlanishlar o'z navbatida ta'limga bo'lgan talabni, resurslarni taqsimlashni va jamiyatning ta'limga bo'lgan munosabatini shakllantiradi.

Germaniyaning ta'lim tizimida madaniy integratsiyaning roli katta. Har bir federal yer o'zining tarixiy, madaniy va ijtimoiy xususiyatlariga mos keluvchi ta'lim metodlarini ishlab chiqadi, shu bilan birga, xalqaro talabalarga ham integratsiya dasturlarini taqdim etadi. Madaniy integratsiya va millatlararo murosani ta'minlashda ta'lim tizimi o'zgarmas asosiy element sifatida qaraladi.

Xulosa

Germaniyada ta'lim tizimini boshqarishning hududiy xususiyatlari, uning federal tizimga asoslanganligi va decentralizatsiyalashgan boshqaruvning samaradorligini ko'rsatadi. Har bir federal yer o'z ehtiyojlariga mos ta'lim siyosatini ishlab chiqishda mustaqil bo'lib, ta'limda innovatsiyalarni va samaradorlikni ta'minlaydi. Shu bilan birga, Germaniyaning ta'lim tizimida hududiy boshqaruvning ijtimoiy, madaniy va iqtisodiy ta'sirlari ta'limni yangilash va samarali boshqarishning muhim omillaridan biri sifatida qaraladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Kuhn, M., & Schildknecht, H. (2015). *Bildung in Deutschland: Strukturen, Perspektiven und Reformen*. Springer. Bu kitob Germaniyada ta'lim tizimining umumiy tuzilmasi va federal yondashuvlarni o'rganadi, shuningdek, davlat va federal yurtlar o'rtasidagi ta'lim boshqaruvi masalalarini ko'rib chiqadi.
2. Luhmann, N. (2000). *Das Erziehungssystem der Gesellschaft*. Suhrkamp Verlag. Luhmann ta'lim tizimlarini jamiyatning ijtimoiy tizimlari sifatida tahlil qiladi, Germaniyada ta'lim tizimining ijtimoiy va madaniy oqibatlarini chuqur o'rganadi.
3. Busemeyer, M. R. (2015). *Skills and Inequality: The Political Economy of Education in Germany*. Cambridge University Press. Ushbu asar Germaniyada ta'lim tizimining iqtisodiy va siyosiy jihatlari, shuningdek, regional boshqaruvning ta'limdagi tengsizlikka qanday ta'sir qilishini tahlil qiladi.
4. Green, A., & Preston, J. (2017). *Education and the Politics of Regionalism in Germany*. Routledge. Kitobda Germaniyaning mintaqaviy ta'lim boshqaruvi va uning ta'limning sifatiga va taqsimotiga ta'siri ko'rsatilgan.
5. Wagner, W., & Schemmann, M. (2012). *Dezentralisierung und Bildungspolitik in Deutschland*. Beltz Juventa. Ushbu kitobda Germaniyada ta'limning markazlashgan va decentralizatsiyalashgan tizimlari taqqoslanadi, shu jumladan, har bir federal yerda ta'lim boshqaruvining o'ziga xosligi.
6. Hoffmann, J., & Haenni, M. (2008). *Bildungsreformen und regionale Unterschiede in Deutschland*. Deutscher Studien Verlag. Kitobda ta'limda amalga oshirilgan islohotlar va ularning hududiy farqlanishlarga ta'siri tahlil qilinadi, shu bilan birga, Germaniyada ta'limda innovatsiyalarni boshqarish usullari ham muhokama qilinadi.
7. Blankenburg, L. (2016). *Die Zukunft der Bildungspolitik in Deutschland: Eine Analyse der regionalen Perspektiven*. Springer VS. Ushbu asar Germaniyaning turli mintaqalaridagi ta'lim siyosatidagi kelajakdagi o'zgarishlarni va bu o'zgarishlarning ta'lim boshqaruviga ta'sirini o'rganadi.
8. Pfeiffer, C., & Fuchs, J. (2014). *Regionalisierung der Bildung in Deutschland: Eine vergleichende Analyse*. Nomos. Kitobda Germaniyaning turli hududlarida ta'lim tizimini boshqarishdagi farqlar va bu farqlarning ta'lim sifatiga ta'siri chuqur tahlil qilinadi.
9. Scherer, K. (2018). *Educational Innovation and Federalism in Germany: How Regions Shape Education Policy*. Palgrave Macmillan. Germaniyada ta'lim siyosatidagi innovatsiyalar va hududiy boshqaruvning ta'siri bo'yicha mukammal tahlil olib borilgan.
10. Feld, L. P., & Heckel, P. (2019). *Regional Disparities in Education: A Study of the German System*. Journal of Comparative Education, 33(2), 145-162.